

Vischnaunca
Tujetsch

Invitaziun

26. Radunonza dil cussegl da vischnaunca

dil trienni 2020/2023

mesjamna, ils 15 da fevrer 2023, allas 20.00 uras
ell'aula dalla casa da scola a Sedrun

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol dils 23 da november 2022
3. Affittaziun dallas parcellas ella zona da mistregn
4. Passapei a Tschamut – credit d'impegn
5. Orientaziuns
6. Varia

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
2020/2023

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 25-2020/23 dils 23 da november 2022

Protocol dil cussegl da vischnaunca Tujetsch

Nr. 25/2020/23 dils 23 da november 2022

allas 20.00 uras entochen allas 23.00 uras ella Sala Cristalla a Sedrun

Presidi: Sabrina Flepp

Actuara: Corina Flury

Dumbravuschs: Reto Schmid e Simon Beer

Presents: 11 cusseglierAs,
total 11 votantAs (*absolut pli 6*)

Aspectaturs: 10

Cusseglers/as:	Arno Berther, Surrein Gebharda Berther, Rueras Simon Beer, Rueras Toni Cathomen, Rueras Otto Curschellas, Sedrun Patric Deragisch, Gionda	Sabrina Flepp, Sedrun Guido Friberg, Sedrun Ignazi Monn, Sedrun Reto Schmid, Sedrun Cyril Steiger, Zarcuns
----------------	--	--

Suprastonza:	Martin Cavegn, president communal Renato Decurtins, gerau Nicole Giossi, geraua	Guido Monn, gerau Daniel Schmid, gerau
--------------	---	---

Cumissiu da
gestiun: Primus Deragisch, cumissiu da gestion
Baseli Huonder, cumissiu da gestiun
Severin Solèr, cumissiu da gestiun

Officials
Simon Collenberg, menader center communal
Simon Caduff, menader uffeci da baghegiar
Judith Decurtins, contabilista
Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dils protocols nr. 23 dils 31 d'uost 2022 e nr. 24 dils 28 da settember 2022
3. Preventiv 2023
4. Orientaziuns
5. Varia

1. Tractanda Avertura

Sabrina Flepp, presidenta dil cussegl da vischnaunca

La fin digl onn stat avon esch. Per ils ins in onn fetg bien, per ils auters in onn cun massa panzieris privats e globals. E sch'ils quitaus globals ein aschi gronds, sche schabegia ei ch'ils tals vegnan era tier quitaus privats. Pia in peglia l'auter ed aschia semova tut en rudi.

Entschiet en ha igl onn 2022 cun massa glisch alla fin dil tunnel. Las restricziuns dalla pandemia ein tec a tec vegnidas sluccadas, tochen ch'ellas ein vegnidas strihadas cumpletamein. Mo cun la speranza da vegnir alla fin da quei tunnel ha quel tuttenina fatg ina storscha e la glisch ei scappada el lontan. Tscheiver, per certins ha la 5. avla stagiun digl onn entschiet, per ils auters la tema per la patria. L'uiara en l'Ucraina ha entschiet, e quella cuozza aunc oz. Ils quitaus ein carschi. La neutralitad da nossa patria ei vegnida messa en damonda e cun lezza aunc bia auter. Ch'ei vegni stretg cun l'energia era gia avon l'uiara clar, mo ussa? Tgei spetga nus igl unviern? Tgei storschas fa il tunnel aunc entochen che la glisch semuossa?

Magari fuss ei flot sch'ins savess schar ina u l'autra caussa davos ins e stuess buca runar cun ellas el proxim onn. Mo deplorablamein ei quei buca pusseivel.

La finiziun d'in onn ei il bia adina cumbinada cun massa caussas. Buca mo pervia dil temps d'advent, mobein era en la veta professiunala. Ed uonn ei quei temps per ils ins aunc empauet pli specials.

Dumengia vargada ha il campinadi mundial da ballapei entschiet en el Qatar. Aunc mai ha in campinadi caschunau aschi bia critica. Buca il sport sco tal ei staus el center ils davos onns, mobein corrupziun, intransparenza ed era violaziun dils dretgs humans. Perquei fa ei buca smarvigliar ch'ei dat certins che boicotteschan quei turnier. Denter il campinadi mundial da ballapei e Nadal astgein nus aunc esser spannegiai sin enqualas elecziuns politicas. En vesta da nus romontschs ei quei segirafranc l'elecziun dil niev president dil cussegl naziunal. Cun l'entschatta dalla sessiun d'unviern ils 28 da november 2022 vegn Martin Candinas pli probabel elegius sco pli ault Svizzer. Ed jeu creiel e sperel ch'el vegn a purtar nies lungatg e nossa regiun pli datier al pievel svizzer. Gia en sia emprema sessiun vegn el ad astgar comunicar ils resultats dall'elecziun dils dus novs commembers dil Cussegl federal. Quei vegnan segirafranc ad esser interessantas elecziuns cun entgins plaids romontschs.

E nus Tuatschins? Nus astgein votar sur dalla revisiun totala dalla constituziun communal. Jeu vi buca tralaschar la caschun d'appelar a mintga Tuatschina e mintga Tuatschin da prender la peda dad ir a l'urna e votar. Quei ei ina fatschenta fetg impurtonta per nies futur.

Pia ins vesa che nus astgein aunc esser spannegiai sin quellas davosas jamnas digl onn 2022.

Avon che cuntinuar, vi jeu tuttina aunc dar in sguard sin la tractanda da questa sera. Il budget pigl onn vegnent stat el center. Sco nus savein prender ord il messadi ei il preventiv 2023 staus ina lavur da respargn. La suprastanza communal ei sfurzada da reducir expensas totalas da rodund 380'000.00 francs. Quei ei segirafranc stau ina gronda sfida da decider nua ch'ei schai en da reducir cuosts. Igl ei pli sempel da vuler che da desister, mo magari fan las situaziuns aunc ir inaga sur ils cudischs. Far progno-

sas pils proxims onns ei buca sempel, mo tuttina eisi necessari – perquei eisi adina da patertgar vid il mender scenari per aschia evitar surpresas negativas. Sch’ins mira sil plan da finanzas da 5 onns, sche savein nus far persenn che la facultad netta croda igl onn 2024 en in deivet net. Mo quei ei negina sorpresa - sin la vischnaunca spetgan fetg grondas e caras investiziuns ils proxims onns. E quei caschuna deplorablamein deivets, ils quals la vischnaunca vegn a purtar egl avegnir. Mo quellas investiziuns ein necessarias per nossa vischnaunca e per nossa regiun. El futur savein nus buca pli far talas - nus vegnin ad esser sfurzai dad investir mo pli nua ch’ei basegna. E perquei eisi fetg impurtont da collaborar vinavon cun las vischnauncas vischinontas.

Cun quels plaids arvel jeu la 25. avla radunonza dil cussegl da vischnaunca el temps d’uffeci 2020/2023.

Pil decuors da quella sesida supplicheschel jeu da risguardar il regulativ da fatschentas.

2. Tractanda Approbaziun dils protocols nr. 23 dils 31 d’uost 2022 e nr. 24 dils 28 da settember 2022

Ils protocols nr. 23 dils 31 d’uost 2022 e nr. 24 dils 28 da settember 2022 vegnan approvai unanimamein.

3. Tractanda Preventiv 2023

Martin Cavegn, president communal:

Per tgei va ei cun ins examinescha in preventiv? Igl ei essenzial da capir il mecanissem ed ils menaschis da nossa fatschenta. Da capir co la vischnaunca funcziunescha e tgei ch’influenzescha il quen ei fetg impurtont. E cheu giogan las ovras hydraulicas en nossa val ina gronda rolla.

Il process dad elavurar il preventiv pretenda bia lavur. Suenter in’emprema sesida ensemen cun nossa menadra dalla contabilitad seresultava per igl onn 2023 in deficit dad frs. 1.5 milliuns. Sinaquei ha l’entira suprastanza aunc inagada stuiu surluvrar lur program da lavur e las investiziuns previdas pigl onn 2023 ed en ina secunda seduta han tuts stuiu far entgins pass anavos. Jeu vi explicit menziunar che scadin genau e la geraua cumbattan cun passiun e perschasiun per lur departament.

Ina posiziun particulara dil preventiv 2023 ein segiramein ils cuosts da spazzar la veglia Tgèsa s. Vigeli cun rodund frs. 800'000.00. Ils motivs principals ein ils materials d’asbest che ston vegnir dismiss separadamein. Ell’emprema seduta da tractaziun havein nus decidiu da risguardar l’entira summa el quen current cun la conseguenza ch’ei seresultava in deficit egl onn da quen 2023 da rodund frs. 500'000.00. Cunquei che la parcella vegn dada vi en dretg da baghegiar e ha aschia naturalmein ina valeta commerciala, havessi era dau la pusseivladad d’activar la parcella ella summa da frs. 430'000.00. Suenter che Giachen Caduff, cusseglader digl Uffeci da vischnauncas dil cantun Grischun, ha confirmau a nus che quei agir seigi corrects, havein nus activau la valeta dil sulom dalla Tgèsa s. Vigeli ed aschia saviu reducir il deficit per la summa da frs. 430'000.00. Sco davos havein nus aunc inagada stuiu adattar e reducir

diversas posiziuns e ed aunc mirau sche nus astgein augmentar entginas posiziuns dallas entradas. Tochen il davos e suenter haver discussiunau ils resultats dil preventiv 2023 cun la cumissiun da gestiun ha la suprastanza communal approbau il preventiv 2023 e suttamess quel alla hodierna radunonza dil cussegl da vischnaunca per approbaziun.

Gronda influenza sin il preventiv da nossa vischnaunca ha la cumpart dil gudogn dall'energia alpina che croda ora bia pli bassa pigl onn 2023 ch'entochen da cheu. Sco cunterposiziun peisan las entradas ord il gudogn dalla vendita dall'energia da concessiun. Aschia che nus savein quintar cun entradas equilibradas. Impurtont da menziunar ei era la remessa da frs. 200'000.00 per cuosts da malaura. Quella remessa vul la suprastanza communal far per haver en cass d'aunts cuosts da malaura buca calculai ina remessa. L'idea ei da far quella remessa entochen che quella ha in'altezia da rodund frs. 2 milliuns. Pli navon ein dus credits d'impegn calculai el preventiv 2023.

Renato Decurtins, genau:

Tier la damonda dil credit d'impegn per la via da bike setracta ei dalla tiarza e finala etappa che duei vegnir realisada. Igl entir project da bike ei vegnius lantschaus el rom dil «Labirint Gotthard» ensemen cun il Program San Gottardo. L'intenziun da quei project ei da colligiar ils cantuns Valeis, Uri, Tessin e Grischun cun rutas da bike, sviluppar purschidas da bike entuorn il Gotthard, scaffir products surregiunals ed aschia augmentar la valurisaziun en la regiun.

Entochen oz ein las empremas duas etappas el rom dil labirint realisadas. Quei ei stau las restauraziuns dallas sendas da viandar che vegnan utilizadas dils viandonts sco era dils bikers. 2021 han ins realisau la Senda Sursilvana che meina dilg Alpsu entochen en la Val Strém e 2022 la senda dil mises dil Bostg entochen Val Dadora. Per quels projects han ils gremis cumpetents giu concediu in credit da frs. 343'000.00 ch'ei strusch vegnius duvraus diltut.

La contribuziun ord il program San Gottardo, tenor la disposiziun dalla regenza dils 08-03-2022, cuviera maximalmein 25% dils cuosts da projectaziun, survigilonza, accumpignament e signalisaziun. Tenor nossas calculaziuns vegn la contribuziun a scher denter frs. 70'000.00 e frs. 80'000.00.

El rom regional ei la senda da viandar Pass Alpsu entochen Tschamut vegnida sanada il 2022. Per quei project han ils gremis cumpetents giu concediu in credit da frs. 131'000.00

La tiarza e davosa etappa duei colligiar Cuolm da Vi cun Sedrun. Tier l'emprema part che meina dil Cuolm da Vi entochen Cungieri setracta ei dad ina senda cumbinada per viandonts e bikers. La senda vegn dislocada cun risguard sil niev concept d'alpegiaziun previu. Ella meina buca pli per miez la pastira giuadora, mobein agl ur dil territori da pasculaziun, per liung d'ina canta ed ha aschia era dameins pendenza. Per la secunda part che meina dall'ustria Cungieri entochen Sedrun sura ei planisau in bike-trail, pia mo per bikers. Quella part duei cuntener elements da divertiment e giug, elements per la generaziun pli giuvna che van a prau cun la strategia turistica dad SDT. Ei setracta cheu dad ina zona da sport cun ina pendiculara el liug, parcadis e la nova punt sur il Drun. In liug ideal e cun Mustér – Caischavedra – Gendusas – Cuolm da Vi – Cungieri, savein nus aschia crear ina buna purschida per viandonts e bikers. Concentrau en in territori ch'ei accessibels da plirs loghens e variont en pliras direcziuns.

En connex cun quei project havevan nus medemamein priu en egl da baghegiar in “pump & skills parc”. Sco vus tuts haveis viu, havein nus astgau metter si uonn in “pumptrack” avon la halla Dulezi e nus havein fatg persenn ch’igl interess ei staus gronds l’entschatta. Quel ei denton era tschessaus fetg spert. Aschia havein nus decidu da desister sin quella part dil project.

Sin fundament dallas experientschas fatgas la davosa stad savein nus dir che las lavurs da mantniment sco talas ein mudestas. La pli gronda lavur dat il segar. Impuront ei oravontut che l’aua sappi sviar, pia il manteniment dallas chinettas.

Tenor las pendicularas Mustér basegna il “flowtrail” Gendusas totalmein 120 uras manteniment ad onn. Nus havein astgau retscheiver resuns ordvart positivs concernent ils novs trails. Quei che muossa che nus essan sin la dretga via. Sin rucca ei era in project dallas scolas da skis Sedrun e Mustér ch’ei vid-lunder da metter sin peis ina scola da bike che duei prender si la lavur igl onn vegnent.

Guido Monn, genau:

Tenor il plan da finanzas era ei atgnamein previu dad exequir las lavurs da sanaziun vid la Via Curtin Niregl gia avon dus ni treis onns. Quei ei ussa sestuschau empau. 2023 vegnin nus ad entscheiver cun la planisaziun ed a trer en tut las offertas. 2024 sanein nus l’emprema etappa e 2025 la secunda etappa naven da Custeri entochen tier la Tgès’Alva. Quei influenzescha era empau la sanaziun via Bugnei. Mo cunquei che la Viafier Matterhorn Gotthard entscheiva probablamein 2023 cun lur project “cruschada-Tscheppa”, essan nus leds che quei ei iu aschia. Las lavurs vid quei project vegnan segiramein aunc a strapazzar empau la via Bugnei. La Via Curtin Niregl ei fetg liunga, aschia che las lavurs vegnan partidas si en duas etappas.

La via ei buca en in stan adequat e sto vegnir sanada. En certs loghens eis ella schizun ida a funs. Naturalmein havein nus era ponderau da mo sanar la cuvrida. Nus essan denton empau sut squetsch pertuccont la separaziun dallas auas. Aschia fa ei senn ed ei prudent da sanar las vias da rudien ed en quei mument era gest sligiar il problem arisguard la separaziun dallas auas. La via vegn finanziada cun ina cumpart entras la vischnaunca e l’ulteriura cumpart cun contribuziuns da perimeter.

Martin Cavegn, president communal:

Sco introducziun menziunescha Martin Cavegn che 25% dallas entradas da nossa vischnaunca vegnan generadas entras l’aua.

Tier ina part da quellas s’audan la concessiun da frs. 250'000.00 dalla Viafer Federala per l’utilisaziun dall’aua per il tunnel da basa NEAT, quei vegn calculau sin basa da liters per minuta e m³. Vitier vegnan la concessiun dall’energia alpina per l’utilisaziun dallas auas (frs. 130'000.00), la quala vegn calculada sin basa dalla produenziun d’energia e la concessiun dall’energia alpina per funs e terren cun frs. 210'000.00 (sin basa dalla furniziun d’energia).

Vinavon ha la vischnaunca dabien ina cumpart da 60% dil gudogn brut dil hanletg d’electricitad dall’energia da concessiun e participaziun dalla ORA (KVR AG) che vegn exequius dall’energia alpina. Vinavon retscheiva la vischnaunca ina part dil gudogn dil quen annual dall’energia alpina che vegn mint-gamai calculaus sin basa dil contract da strategia e sin basa dil resultat da menaschi. Per igl onn 2023 ei

risguardau ina participaziun vid il gudogn digl onn 2022 da frs. 100'000.00. La participaziun dil gudogn 2022 vegn pagada egl onn proxim, pia egl onn 2023. Cunquei ch'ei vegn quintau cun in fetg schliet onn hidraulic 2022, vegn era il gudogn ad esser fetg bass. Tier la davosa cumpart setracta ei dil tscheins d'aua dalla ORA che sebase sin la produenziun 2023, cheu ha la suprastanza calculau cun frs. 1.4 milliuns. El quen 2021 ei il tscheins staus tier frs. 1.54 milliuns.

Mirau sin quellas cefras san ins dir che 25% dallas entradas dalla vischnaunca da Tujetsch dependan dall'aua – plova ei bia, ni pauc.

La suprastanza ha calculau plitost pessimistic las entradas aschia ch'ei ha aunc ina reserva. Igl ei denton da dir ch'igl onn 2022 ei stau in onn cun fetg pauc plievgia ed aschia cun pauca produenziun d'energia – pia in schliet onn hidraulic. Era il hanletg ei semidaus cupleinamein entras ils fatgs mundials aschia ch'igl ei fetg grev da predir il gudogn generau entras la vendita d'energia.

Las entradas generadas entras l'aua denter in fetg bien e fetg schliet onn san variar entochen ina summa da frs. 1.5 milliuns. Quei corrispunda a 10% dallas entradas totalas dalla vischnaunca. Ei setracta cheu d'ina gronda resca el quen dalla vischnaunca.

Entochen da cheu calculava la vischnaunca cun la media dils davos onns. Ils proxims onns vegnan ussa denton a mussar sch'ins astga vinavon calcular aschia ni sch'ins sto ir dil “worst case” sco igl onn 2022 anora.

En in super onn hidraulic sa il gudogn naturalmein era crescher per frs. 1.5 milliuns. Cun auters plaid: “Cura ch'ei plova en Val Tujetsch, plova ei daners”.

Quen d'investiziuns 2023

Per la gronda part dallas investiziuns ein ils credits gia vegni concedi. Dus projects - la planisaziun dalla Via Curtin Niregl cun frs. 100'000.00 e la tiarza etappa dalla via da bike cun frs. 310'000.00 ein gia vegni presentai. Ei resta lu aunc il plaz sper la Truaisch per frs. 45'000.00, quel schai en la cumpetenza dalla suprastanza. Tier la halla da deposit per la halla Dulezi setracta ei d'in project, pil qual nus vegnin a luvrar ora in messadi separau.

Tier il plan da finanzas ei tenor mei il pli impurtont punct da veser la tendenza. En quei plan ein tut las investiziuns planisadas calculadas. Sche nus vesin ch'ei va puspei ensi - lu ei quei in bien svilup – quei ei aschia.

El plan da finanzas da 2022 entochen 2027 figureschan las suandontas investiziuns:

- **Scolaziun e formaziun:** investiziuns planisadas pils onns 2024, 2025 e 2026. Cheu setracta ei dalla sanaziun dalla scola.
- **Cultura, sport e temps liber e baselgia:** Las investiziuns previdas el Bogn Sedrun.
- **Traffic:** Tut las sanaziuns da vias.
- **Ambient e planisaziun dil territori:** 2023 la serenera, il project da bike, la senda sul vitg, maschinas pil menaschi tecnic e la sanaziun dall'Alp Giuv.

Il plan da finazas risguarda buca il project dil resort ed era buca il project da fotovoltaic a Scharinas. Quellas investiziuns vegnan pér risguardadas cu igl ei concret e segir ch'ils projects vegnan realisai. Actualmein eisi buca pusseivel e fa negin senn da calcular quellas investiziuns senza ina basa segira.

Quei eisi da nossa vart. Nus essan spannegiai sin la discussiun ed era la Judith rispunda bugen vossas damonds. Engraziel fetg.

Primus Deragisch, president dalla cumissiun da gestiun:

Igl onn 2022 ei prest historia. El ei staus signaus dall'uiara en l'Ucraina, la fin da quella e la pasch che nus giavischein fervent, la damonda ed il squetsch tier la problematica cun la midada dil clima, l'incertadad dil provediment cun electricitad, las temas che vegnan stilisadas, per raschun, ni forsa era buc. Ins percorscha denton dapertut ina malsegirtad, quei che fa tema e procura per situaziuns instabilas, che buca mo ina tiara persula sa sligiar.

Il futur ei incerts e tonaton astgein nus buca schar stermentar e drizzein perquei nossa eglia da plein optimissem e speranza el futur. En cumparegliaziun cun ils problems globals ei nies preventiv da vischnaunca ina piculezza. Ina piculezza che mereta denton tuttina l'attenziun, tschentein nus gie cun el ils binaris per il futur e la qualitat da viver en nossa val e la finfinala il beinstar da nossa populaziun tua-tschina.

Sco mintg'onn ha la cumissiun da gestiun repassau il preventiv pigl onn vegnent. Era la seduta communal – ensemen cun la suprastanza, tenor costituziun communal, ha giu liug ils 31-10-2022, en la quala damondas aviartas sco era objecziuns criticas ein vegnidas deponidas. Il tractament dil preventiv ei ina dallas impurtontas fatschentas digl onn.

Era il plan da finanzas ch'ei gie in dils decisivs instruments da lavur e planisaziun pigl avegnir d'ina vischnaunca, ei vegnius tematisaus.

Il plan da finanzas ei buca mo in carnet da giavischs, mobein in fil tgietschen per saver menar atras nos objects sin rucca el temps definau. Damai che las veramein impurtontas fatschentas ed investiziuns ein francadas en leu, gida in suandar quei plan, per aschia haver da tut temps las finanzas enta maun. Cun auters plaid: il plan da finanzas ei nuot auter ch'in impurtont muossavia el futur per la vischnaunca. Aschia essan nus buca ton sut squetsch e savein sededicar ponderau e cun la qualitat necessaria allas differentas investiziuns previdas. Buc d'emblidar ei denton era da saver recaltgar entradas senza stuer

alzar il pei da taglia, quei ch'ei segir nunpopular e vegn untgiu aschi ditg sco mo pusseivel. Scaffir novas entradas ei ina lavur complexa, dira e stoffia. Naven ein ils daners en in gienà e nus astgein buca tschurventar nusez cun tertgar ch'ei tuchi buca la buorsa privata. La finfinala va ei pil beinstar da tuttas e tuts e cassas vitas ein nunpopularas. Quei ei dil reminent nuot niev!

Il quen da gudogn e sperdita muossa pigl onn 2023 in quen cun in pign gudogn. Cun la situaziun finanziaria dad oz, cun bunas entradas, per expl. daners ord concessiuns d'aua da biabein frs. 3.0 milliuns, eis ei tenor nies manegiar nuot auter che giustificau da presentar in preventiv cun in gudogn. Sminuir ils cuosts annuals ei segir era in'investiziun egl avegnir. Sin entgins puncts lessan nus drizzar specialmein il focus:

Scola: Nus constatein ina digren d'affons. Era las contribuziuns dil cantun che vegnan pagadas per affon, sesminueschan aschia ladinamein. Cun dar in'egliada sil quen d'investiziuns vesein nus investiziuns previdas igl onn proxim da ca. frs. 5 milliuns. Cumpriu en quella summa ei ina transcha da frs. 2 milliuns per la renovaziun dil bogn. Era tier ulteriuras investiziuns setschentan entginas damondas ni resalvas. Drova la vischnaunca in halla da deposit ni fuss ei pli prudent da spitgar entochen che la finiziun dallas lavurs sin ruccha ein sut tetg?

Era las vias da bike ch'ein ozildi fetg el trend, ston vegnir messas sut la marella. Ei setschenta cheu la damonda, schebein il manteniment da talas vias, che sto onn per onn vegnir exequius, ein garantius? Ha la vischnaunca las resursas per prestar il manteniment ch'ei basegna, ni ei la vischnaunca sfurzada da surdar quellas incaricas ordvart? Sco nus havein gia menziunau repetidamein, dueien investiziuns che caschunan egl avegnir cuosts annuals da manteniment vegnir fixadas fetg precaut ed ins duei tschentar prioritads cun il dretg néz. Las entradas stagneschan e las expensas annualas creschan onn per onn.

La giuventetgna ei nies avegnir. Sco quei ch'igl adina puspei d'udir ni da leger, tschenta la suprapressiun actuala ina gronda peisa per far tut il pusseivel da carmar ella val giuvnas e giuvens. Caschuna la vischnaunca denton el temps dad oz gronds e buca surmuntabels deivets, mein nus ella fallida direcziun.

Sco gia fatg menziun all'entschatta dil rapport ei il tema energia aschi actuals sco aunc mai. La vischnaunca da Tujetsch ha dapi l'erecziun dallas ovras hydraulicas saviu seprofitar da quella sparta en fuorma d'energia da participaziun sco era energia da concessiun. Il gudogn da quellas energias ha l'energia alpina schau flessegiar en cassa communal, in agir ch'ei da principi buca da metter en damonda.

En in temps ch'ils prezzis d'energia explodeschan ed engrevieschan l'economia sco era la populaziun tuatschina fuss ei segir gidau tuts cun encurir vias per sbassar ils prezzis d'energia e buca mo d'appellar da spargnar tala.

Tenor la publicaziun da l'energia alpina vegnan ils prezzis a s'augmentar per igl onn vegnent denter 30% – 35%. Forsa fuss il temps arrivaus per in'adattaziun correspudenta en favur dil singul e mintgin astga seprofitar dallas bunas cunvegrientschas fatgas els onns vargai.

Ussa sperein nus sin ina discussiun constructiva e surtut era critica el senn pil beinstar da tuttas e tuts.

Debatta d'entrada:

Otto Curschellas, cusseglier da vischnaunca:

Avon nuota aschi ditg tschintschavan ins aunc dad ina pandemia e dall'influenza finanziaria da quella sin l'economia. Ussa ei quei perclèt negin tema pli. Persuenter dat ei gronda discussiun arisguard la munconza d'energia. Ils prezis per l'energia ein explodi il davos temps e schizun dad ina munconza considerabla d'energia durant il proxim unviern vegn avertiu. Era l'energia alpina ei pertuccada fermamein da quellas capriolas sco ins ha saviu leger el messadi. La conseguenza da quei ei ch'il gudogn dall'energia alpina vegn a sereducir. Per la vischnaunca munta quei che la contribuziun sil gudogn sesmiunescha per frs. 700'000.00 sin frs. 100'000.00. Da l'autra vart, grazia als aults prezis dalla vendita d'energia, sa la vischnaunca quintar tier la cumpart hanletg d'energia cun frs. 950'000.00 dapli. Sut il streh vegn budgetau tier la sparta recav da participaziuns ord las concessiuns dil dretg d'aua in plus da frs. 235'000.00. Ussa, sch'ins cumpareglia il preventiv 2023 cul preventiv 2022 sche croda ei schon si che las expensas ein carschidas en proporziun pli fetg che las entradas. Ina raschun ei gia vegnida menziunada el messadi e quei ein ils cuosts supplementars che la spazzada dalla Tgèsa S. Vigeli caschuna. Sche nus lein contonscher cashflows da rodund frs. 2.0 milliuns sco el quen annual digl onn 2021, stuein nus tener bein en egl las expensas. Cun in cashflow da frs. 216'520.00 sco prognosticau el preventiv 2023 vegnin nus buca a saver finanziair las investiziuns dils proxims onns. E mo grazia allas mesiras da respargn dalla suprazion communal da rodund frs. 380'000.00 havein nus oz buca in preventiv che muossa ora in deficit. Jeu sai buca seregurdar da preventivs cun deficit. Quei che fa speranza, era sche nus mi-rein anavos sin ils quens annuals dalla vischnaunca ein quels adina stai megliers ch'ils preventivs. Con megliers vegnin nus aunc a veser.

In auter aspect che vegn ad engrevgiar ils proxims quens annuals ein las amortisaziuns. E lezzas vegnan a crescer cun las investiziuns dils proxims onns. Il niev sistem da contabilitad lubescha mo pli amortisaziuns linearas. Quei vul dir sco exempel che las vias communalas sanadas san vegnir amortisadas sulet cun 2.5% per onn. Aschia sa quei ir tochen 40 onns entochen ch'ina via ei amortisada ed en quei interval ston ins schon puspei sana ella.

Il niev sistem da contabilitad lubescha zuar aunc in'otra pusseivladad da prefinanziair las investiziuns. La vischnaunca hai praticau quei tier la sanaziun ed engrondaziun dil Bogn Sedrun. Igl ei vegniu mess sin la vart daners dil gudogn dils davos onns. Aschia han ins saviu far reservas en la valeta da frs. 4.2 milliuns e quei ei bunamein la mesadad dalla summa totala ch'ins sa en quei cass scriver giu dalla investiziun e sto buca vegnir amortisada.

Ina buna novitad per la sanaziun ed engrondaziun dil Bogn Sedrun ei ch'il cantun ha valetau il Bogn Sedrun sco infrastruttura relevanta pil sistem. Cunquei sustegn il cantun la sanaziun ed engrondaziun cun frs. 800'000.00. Plinavon survegn la vischnaunca aunc in emprést en la valeta da frs. 1'065'000.00 el rom dalla nova politica regionala- ina fetg legrevla e beinvegnida novitad.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Jeu engraziel en emprema lingia pil vast ed informativ messadi che levegiescha dad interpretar las cefras dil preventiv.

Il preventiv ei ulivau e quei tenor messadi ed informaziun dil president communal Martin suenter haver priu enqual mesira da spargn. Las mesiras da spargn ein denton buca substantialas. Ellas pertuccan expensas che vegnan semplamein stuschadas sils onns vegnents. Las mesiras han pia buca in ver effect da spargn. Sch'ins vul prender mesiras da spargn persistentas, lu vala ei dad ir vid la structura ed ils pensums ed analisar igl entir menaschi communal.

Enten repassar il preventiv 2023 ei danovamein dau en egl il carschament dils cuosts da persunal. Gia igl onn vargau hiel jeu fatg attents sin quei carschament cuntinuau. En cumparegliaziun cul preventiv 2022 ei quei in plus da frs. 252'000.00, en cumparegliaziun cul quen 2020 frs. 461'000.00 ni 12% ni en cumparegliaziun cul quen 2019 frs. 720'000.00 ni 20%. Mes patratgs sedrezzan sulet visavi la structura e buca visavi las persunas engaschadas e lur lavur. Per scaffir ni abolir plazzas ei la suprastanza communal responsabla. L'argumentaziun serepeta denton onn per onn ed jeu sedamondel sch'ei fuss buca indicau dad analisar inagada la structura dalla vischnaunca ed ils pensums ch'ella exequescha. Jeu saiel mo repeter mes patratgs digl onn vargau:

Da mia opiniun duein en emprema lingia vegni exequi ils pensums che deschan tenor lescha ed incumbensa ad ina vischnaunca. Ils survetschs duein survir allas convischinas e convischins en buna qualidad e temps adequat. Simplificar e buca cumpliar duei esser la devisa. Magari ei pli pauc ni pli simpel dapli. Ils pensums duein vegnir exequi efficient ed effectiv. Pensums san era vegnir surdai a tiazs, per exempel en fuorma d'ina cunvegna da prestaziun.

In secund punct ch'ei daus en egl ei il menaschi dil Bogn Sedrun. Igl ei previu d'entscheiver la primavera culla renovaziun dil bogn. Davart la suprastanza ei adina vegniu informau ch'il persunal dil bogn vegni engaschus en autras incumbensas tier la vischnaunca. Jeu sustegnel il patratg d'engaschar vinavon il persunal e d'anflar occupaziun enteifer il menaschi communal. Il preventiv muossa denton sulet in engaschi per frs. 30'000.00 pil menaschi da kiosk pil Lag da Claus. La summa lai supponer ch'ei setracta da sulet ina persuna duront ca. 5 meins. Co vegnan las ulteriuras collaboraturas ed ils ulteriurs collaboraturs engaschai? Era visavi las colluvreras ed ils colluvrers dil bogn fuss ei uras da saver comunicar nua ed en tgei fuorma ch'els vegnan engaschai duront quei onn e miez.

Ord quei motiv sundel jeu staus fetg surstaus che la suprastanza ha scret ora quest atun ina piazza per in niev collaboratur per la gruppa dil stradalessen sco era gia ina piazza supplementara limitada per la gruppa dil stradalessen per la stad 2023. Tenor mei fuss ei stau indicau d'anflar pil mument ina sligiazion interna cul persunal dil Bogn Sedrun. Ei dess pusseivladads d'optimar, sch'ins vul.

Tenor il plan da finanzas eran las grondas investiziuns enconuschentas. Tuttina figurescha ina investiziun ch'era tochen oz insumma mai stada en discussiun, la halla da deposit planisada el contuorn Dulezi. Avon paucs onns havein nus realisau la halla Dulezi che cuviera nos basegns da diever e da plaz. La vischnaunca posseda divers ulteriurs objects per deponer uorden. Quella investiziun ha per mei insumma negina prioritad.

Bugen teidlet aunc auters meinis.

Tractaziun:

Quen da gudogn e sperdita detagliau:

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

3412 Lag da Claus Surrein

3109.10 Ulteriurs cuosts da material kiosk/ustria

Cuntegn quella cefra mo material e vivondas che vegnan duvradas per menar il kiosk?

Martin Cavegn, president communal:

Gie, quei ei correct.

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

4250.10 Diversas entradas kiosk/ustria

Il cuosts da persunal ein buca numnai sut quei punct. Tgei ei la strategia en caussa?

Renato Decurtins, genau:

Il cuosts havein nus schau vinavon sut la rubrica Bogn Sedrun. Totalmein vegnin nus dad occupar 3 persunas ch'ei ussa engaschadas el bogn tier il Lag da Claus la stad. In conlucrer vegn integras en la gruppa d'uau e per ina persuna encurin nus aunc ina sligiazion adeguata.

Segiramein vegn ei era a dar lavurs en connex cun la sanazion dil bogn che san vegnir exequidas entras collaboraturs dil bogn. Per igl unviern essan nus aunc sin la tscherca da bunas sligiazions, en vischnaunca ni forsa era tier las pendicularas.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

3411 Piazza da sport

3140.02 Manteniment patinera

El messadi eisi descret ch'igl ei previu da cumprar ina maschina da preparar il glatsch. Il davos onns eisi adina stau ina sfida, muort las temperaturas pauc bassas, da mantener il glatsch sur pli liung temps. Jeu sedamondel schebein ina tala maschina cun sia peisa porta avantatgs ni sch'il glatsch, savens pauc cumpacts, supporta la peisa d'ina tala maschina.

Daniel Schmid, genau:

Nus havein la pusseivladad da prender a tscheins uonn aschia ina maschina per empruar ora sche quei funcziuna e levgiescha era propi la lavur. La fin sesiun savein nus dir dapli en caussa. La maschina semetta ensemen ord duas parts. Il cundrez per far glatsch ed ina maschina motorisada che tila quei cundrez. La ponderazion davos quei ei, ch'era il sega pastget, che vegn utilisaus per il plaz da ballapei, ei

els onns e sto vegnir remplazzaus bauld ni tard. Cheu sa lu era mo vegnir cumprau il cundrez da segar che vegn montaus sin la maschina motorisada.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

5440 Protecziun da giuventetgna – generala

4632.03 Contribuziun pleiv catolica

Sco ins vesa el preventiv 2023 croda la contribuziun per la giuventetgna entras la pleiv. Tgei ein ils motivs?

Daniel Schmid, genau:

La cunvegna ei fatga denter la Fundaziun Aua Viva e la Vischnaunca Tujetsch. La pleiv era sedeclarada prompta da surprender la mesadad dalla contribuziun dalla vischnaunca ed ha ussa visau quella contribuziun. Ella ha il dretg da far quei.

Martin Cavegn, president communal:

La pleiv ei dil meini dad era astgar pretender enzatgei, sch'ella contribuescha schon annualmein frs. 10'000.00. Tenor artechel 3 dalla cunvegna ei l'organisaziun denton interconfessiunala ed aschia eisi buca pusseivel da pretender ina cunterprestaziun en favur dalla pleiv.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Jeu deploreschel quella decisiun. Aschia pren la baselgia sesezza ord la societad. Tgei fa la baselgia lu aunc? La baselgia stuess esser en ella societad, ella stuess s'engaschar per la giuventetgna e buca il cuntrari. La baselgia seretila e va alla fin.

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

6150 Vias communalas

3141.00 Manteniment vias e plazzas

Sco jeu hai viu ei la Stgèla Tgamaura era quintada en quei post. Tenor miu saver s'auda quella denton als proprietaris dallas parcellas, nua che la scala meina atras? Pil manteniment ei probabel la KVR responsabla ni?. Ha la vischnaunca el senn da prender giu quella scala, cunquei ch'igl ei planisau da sanar ella?

Guido Monn, genau:

Quella scala ha ina liunga historia e negin che vul far las lavurs da sanaziun vid tala. La KVR ei buca la possessura, quei havein nus sclariu giu. Tenor nus ei quei denton ina buna colligiaziun en quei circuit ed ei vala la peina da sanar quella scala. La vischnaunca ha sulet il dretg da passar sin quella senda e sche nus vulein far enzatgei vid quella senda eisi era da luvrar ora novs contracts da passadi. Possessurs ein quels che han ussa la parcella.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

7410 Rempars da lavinas e per la protecziun d'auas

3142.00 Manteniment rempars da flums e torrents

Sin quei conto vegn era budgetau las mesiras a Cavorgia per proteger la serenera. Fussen quels cuosts buca plitost da metter tier la serenera e pagar quei cun las remessas fatgas?

Martin Cavegn president communal:

Jeu prendel fetg bugen encunter quei - quei ei ina buna idea. Nus havein cudischau tut quei da donnas sut quei punct, ei pia buca falliu. Sche quei ei pusseivel da midar, fagein nus denton bugen quei.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

8200 Forestalessen

3141.01 Manteniment vias d'uaul

Tenor messadi eisi planisau da migliurar la via d'uaul Cavorgia. Daco figurescha quell'investiziun el quen current e buca el quen d'investiziun? Igl ei tuttina ina summa d'investiziun da frs. 600'000.00?

Adrian Deragisch, menader menaschi tecnic:

Sch'ei setracta sulettamein dad ina sanaziun - lu s'auda quei tenor HRM2 en il quen current. Sche nus slargiassen el medem mument la via - allura savessen nus cudischar quels cuosts sco investiziun.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

9505 Recav da participaziun ord las concessiuns dil dretg d'aua

Cheu setracta ei da fetg impurtontas entradas per la vischnaunca. Cunzun il punct; cumpart gudogn energia alpina. Quella entrada ha la suprastonza reduciu fetg. Jeu sundel dil meini che quei ei endretg aschia e nus stuein era veser quella cefra el context cun ils aults prezis d'energia. La suprastonza va da quei anora ch'ei vegn igl onn 2022 buca a dar in ault gudogn per l'energia alpina e ha ord quei motiv reduciu la summa.

Quella posiziun muossa tgei che la vischnaunca, sco proprietaria dall'energia alpina, pren ora dall'energia alpina. Cheu vesan ins la participaziun vid il gudogn.

Entras quella cefra san ins era veser tgei che la vischnaunca spetga dall'energia alpina. Ed ei fa forsa era in cert squetsch sin l'energia alpina. Quei ha lu naturalmein era in effect sin ils cuosts d'energia. Quei prezi che mintgin da nus paga la finfinala dependa naturalmein da plirs facturs, dil prezi da cumpra dall'energia, dalla producziun, mo sco tierz segir era da quei aspect. Con pren il proprietari ord il gudogn. Quella cefra ha pia in'influenza sin quei che nus tuts paghein la finfinala.

Ord quei motiv duessen nus esser mudests ehaver quita da buca augmentar il squetsch sin l'energia alpina etras vuler prender ora in grond gudogn. Quei muntass che nus finanziassen nossas investiziuns entras tener ault las taxas d'energia – pia empau sco ina taglia zuppada. E quei duei buca esser.

L'energia alpina ha publicau ils prezis per igl onn proxim ed era la Confederaziun ha rimnau quellas cefras. L'energia alpina ei cun in prezi da frs. 27.12.- ella media svizra, lezza schai tier frs. 27.20.-. Au-

tras vischnauncas cun atgnas ovras sco Val quentan cun in prezi da frs. 15.43.-, l'Engiadina Bassa cun frs. 22.90.-. Cheu savess la vischnaunca Tujetsch sco possessura d'ina ovra mirar da buca mo esser ella media, mobein dad haver prezis empau pli favoreivels.

Nus savein pia indirectamein influenzer il prezi cun definir la cumpart dil gudogn.

Quen da gudogn e sperdita tenor funcziuns

Negina damonda da prender il plaid.

Quen da gudogn e sperdita tenor gruppas da material

Negina damonda da prender il plaid.

Quen d'investiziun detagliu

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

3414 / 5040.07 Halla da deposit

En miu votum d'entrada haiel jeu gia mess en damonda quell'investiziun ed argumentau mes patratgs. Jeu proponel da strihar quell'investiziun.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sundel dil medem meini. Sche la problematica fuss acuta – allura havessen nus gia udiu da quei. Pil mument ei quei buca necessari.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca decida cun 10 vuschs encunter 1 vusch da strihar la halla da deposit ord il quen d'investiziuns.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

6150 Vias communalas

Las vias communalas vegnan pil mument sanadas tenor ils principis dil cantun. Il catram vegn baghegiaus en duas etappas, numnadamein igl emprem onn il catram da basa ed il secund onn il catram da fin. Ei dat vischnauncas ch'exequeschon las lavurs da catram enina. Per mei ha quei dus avantatgs. Inagada dat ei in respargn da cuosts d'exequir la lavur da catram en inagada, da l'autra vart vegnan ils convischins mulestai mo in onn cun disturbis. Ha la suprastanza era gia fatg patratgs en quella direzzion?

Guido Monn, genau:

Quellas ponderaziuns havein nus naturalmein era gia fatg. Igl ei denton aschia che la via lavura eifer in onn e cun in secund catram fin san ins ulivar ora quei. La qualitat dalla via ei pia pli aulta. In tec pli cara era, gliez ei ver.

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

8400 Turissem

5040.40 Casa da giugs

Sco ins ha saviu leger vegn sistiu da perseguitar vinavon quei project. Quei ei bien aschia. Mo tgei strategia ha la vischnaunca cun la casa da scola a Rueras.

Martin Cavegn, president communal:

Nus havein giu visetas dall'Armasuisse. L'armada ha anflau ina sligiazion cun la corporaziun d'alp da Segnas concernent il sittar en la Val Nalps. Il militar quenta da vegnir pli savens a sittar cheu tier nus e drova aschia era pusseivladads da pernottar. L'Armasuisse ha fatg la damonda da saver duvrar la scola Rueras per quei intent. L'idea ei che la vischnaunca sorprendess las investiziuns e sa silsunter lu schar a tscheins las localitads all'Armasuisse. Igl interess para gronds dalla vart dall'armada. Sche nus havesen puspei pli savens militar en la val – fuss quei segiramein era in plus per l'economia locala.

Toni Cathomen, cusseglier da vischnaunca:

Sin pagina 41, 8400.5010.00 – Senda "sur vitg" dil messadi ei la punt pendent da Giuv menziunada. Il cussegl ha denton decidu da buca construir la punt. Quei punct stuessan ins strihar el messadi.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Ei fa surstar mei ch'ei vegn scumandau all'armada da sittar en ina val e silsunter dat la suprastanza da niev la lubientscha da sittar en la proxima val. L'Alp Segnas sa segiramein buca decider quei persula. Igl ei ina damonda da principi. Sche nus vulein buca ch'ei vegni sittau en ina val lu giavischein nus era buca quei en in'otra. Per mei sedattan cheu grondas damondas ed jeu sperel fetg che quei setschenti aunc sin parchet politic.

Martin Cavegn, president communal:

Ils contracts cun il militar digl onn 1968 pertuccont la Val Nalps e la Val Maighels ein clars e francai. Cu nus havein denton udiu che l'Armasuisse vul entscheiver a nezegiar quels plazs pli intensiv, havein nus encuretgi il discuors cun l'armada. Il resultat ei che nus havein saviu abdicar il contract da Maighels, persunter vulan els nezegiar la Val Nalps. La parcella s'auda alla corporaziun d'alp Segnas ed ils contracts denter l'Armasuisse e la corporaziun ein valeivels. Jeu sai denton bugen aunc inagada mirar, sch'ei selai far enzatgei en caussa.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Dapi igl onn 1963 ei schabegiau bia e jeu crei buca ch'il militar fagess enzatgei encunter la veglia dalla populaziun.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

8400 Turissem

5010.06 Via da bike – Cuolm da Vi

Quella via da bike fa segiramein senn ed ei franc ina purschida che vegn nezegiada. Co ein ils cuosts vegni calculai - dat ei cheu offertas detagliadas? Basegna la suprastanza puspei in di in in credit supplementar per quei project? E da l'autra vart sedamondel jeu sch'ins ha sclariu ina contribuziun dalla vart dallas Pendicularas Mustér – per exempel en connex cun il manteniment. Ha ei dau contractivas?

Renato Decurtins, genau:

La calculaziun dils cuosts ei vegnida fatga dalla firma specialisada sin quei sector, che ha era gia planisau e calculau ils trails gia baghegiai. Tier quellas parts, gia realisadas, ein las calculaziuns adina stadas fetg exactas. La damonda d'ina eventuala contribuziun dallas Pendicularas Mustér ei ina damonda politica. Tenor mei havein nus tschitschau ora empau las Pendicularas Mustér cun ils parcadis si Salins. Sclariu ei la damonda arisguard ina contribuziun denton buc. Naturalmein vegn ei encunter ad els, sche nus realisein quei project. Nus savessen dar in'emprova – signur Weber ei fetg aviarts per projects da bike, forza dat ei enzatgei.

Martin Cavegn, president communal:

La collaboraziun cun signur Weber e las Pendicularas Mustér funcziunescha detg stupent. Nus prendin bugen encunter quei ed empruein, sch'ei selai far enzatgei.

Entochen da cheu han las Pendicularas Mustér gia contribuì pulitas summas tier sanaziuns da vias e per ils parcadis a Salins.

Nus fagein bugen la damonda dad era sustener il project da bike. Nus havein denton aunc in'autra damonda che schai a nus sil puppen: nus havessen bugen che la pendiculara teness pli savens a Cungeri. Era cheu vegin nus a mirar tgei che selai far.

Arno Berther, cusseglier da vischnaunca:

Tenor miu meini savessen nus spluntar cheu cun in schenghetg. Atgnamein stuess il cussegl sistir il project e pretender da sclarir, sch'ei dat ina eventuala contribuziun dallas pendicularas

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Ei setracta cheu dad in project che va sur quater regiuns ora. Co vesa quei ora en auters loghens? Surpren adina la vischnaunca ils cuosts?

Jeu sundel dil meini da conceder il credit e tuttina far la damonda da sustegn.

Renato Decurtins, gerau:

La realisaziun e la finaziaziun schai tier las vischnauncas. Sche auters loghens han survegniu sustegn saiel jeu buca. Usitadamein va quei denton segir sur las vischnauncas.

Reto Schmid, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sai sustener il meini dil Guido e sustegnel quei project. Signur Weber ha gia fatg bia per nossa vischnaunca cun ereger tier nus la pendiculara Salins-Cuolm da Vi. La gronda purschida da bike augmenta l'attractivitad da nossa val. Il publicum da bike ha buns clients cun daners che laian era enzatgei tier nus.

Jeu sundel pia dil meini da conceder il credit e tuttina dumandar per sustegn.

Patric Deragisch, cusseglier da vischnaunc:

Jeu sundel da principi encunter quei project. Nus havein gia avunda sendas e trutgs ch'ei da mantener. Jeu sai denton sustener il meini dad Arno.

Quen d'investiziun tenor funcziuns

Negina damonda da prender il plaid.

Survesta dalla situaziun finanziaria

Negina damonda da prender il plaid.

Plan da finanzas

Negina damonda da prender il plaid.

Damondas generalas?

Negina damonda da prender il plaid.

Votaziun:

Il cussegl da vischnaunca ha decidiu:

a) unanimamein d'approbar il preventiv 2023 dil quen da gudogn e sperdita dalla Vischnaunca da Tujetsch.

Quella fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza communal.

b)

1. unanimamein da conceder il credit d'impegn, quen d'investiziun, 6150.5010.19: Planisaziun - sanaziun Via Curtin Niregl: frs. 100'000.00.

2. cun 10 encunter 1 vusch da conceder il credit d'impegn quen d'investiziun, 8400.5010.06: Via da bike — Cuolm da Vi: frs. 310'000.00.

Il credit d'impegn ei suttamess al referendum facultativ.

c) unanimamein d'approbar il quen d'investiziuns 2023 dalla Vischnaunca da Tujetsch.

Quella fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza communal.

d) unanimamein da schar il pei da taglia d'entrada e da facultad per igl onn 2023 sin 95% dalla taglia semplia dil cantun.

Quella fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza communal.

e) unanimamein da schar il pei da taglia sin schischom per igl onn 2023 sin 1.5%.

Quella fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza communal.

f) unanimamein da prender per enconuschientscha igl extract dil plan da finanzas 2023-2027.

Quella fatschenta vegn aunc suttamessa alla radunonza communal.

4. Tractanda Orientaziuns

Martin Cavegn, president communal:

Jeu engraziel fetg per la confidonza dil cussegl da vischnaunca enviers la suprastanza communal ed a tuts cumpigliai per la gronda lavur fatga en connex cul preventiv 2023.

Il 16 da december ha liug la proxima radunonza da vischnaunca e nus sperein sin ina stedia participaziun e buna discussiun.

Eurospar a Rueras

Cun quella purschida vulein nus puspei dar la pusseivladad als habitonts da Rueras da saver cumprar el liug products da basa. Nus havein survegniu la damonda da tschentar il container endrizzaus sco stizun entras Fredy Caminada. Per la stizun Spar ei quei in project da pilot en Svizra. La lubientscha ei proviso-rica ed en in onn vegn tratg bilanza, schebein ei va vinavon ni sch'ei vegn sistiu da quella purschida. L'ulivaziun dil terren surpren la vischnaunca.

Munconza d'energia

En connex cun la situaziun actuala d'energia ha la suprastanza communal priu las suandontas decisions per spargnar energia:

- La loipa da notg vegn buca illuminada, mobein ei vegn fatg neiv. La loipa sin il plaz da ballapei vegn buca pli illuminada extra, mobein sulettamein entras las cazzolas ch'illumineschan il glatsch.
- Las cazzolas da basa per las localitads publicas vegnan nua che pusseivel stizzadas duront la notg sco per exempel tier il Bogn Sedrun.
- L'illuminaziun da Nadal ei colligiada cun las cazzolas da via. Ord quei motiv san las urasbuc vegnir reducidas duront che la decoraziun glischa. L'illuminaziun vegn denton per montada ils 20 da december 2022 e gia demontada ils 8 da schaner 2023. Aschia ein ils dis impurtons sur Nadal e Dagniev illuminai.
- Il pigniel avon Tgèsa Communal vegn medemamein illuminaus denter ils 20 da december ed ils 8 da schaner.

La pleiv ha decidu da buca illuminar la baselgia.

Exposiziun dils plans dil Resort Dieni

L'exposiziun cuozza aunc entochen ils 8 da december 2022. Suentier san era il profils vegni demontai, quei ch'ei fetg impurtont per las pendicularas, cun quei ch'il parcadi vegn lu puspei duvraus sco che la sesiun da skis entscheiva.

La preexaminaziun da quella damonda ei stada ina nundetga lavur. Nus havevan creau ina cumissiun che ha luvrau si tut ils plans e formulars. Vitier essan nus vegni susteni d'ina advocata da nossa vart e lu naturalmein entras l'ASA che ha medemamein advocats e vitier aunc engaschau in advocat dil cantun Grischun. Naturalmein ei igl uffeci da baghegiar era staus involvaus profundamein en quei process. Quei dat in maletg tgei ch'ina damonda en connex cun il project metta tut en roda.

Dad haver avon maun tut quei ch'ei vegniu pretendiu formalmein ei stau ina gronda sfida. Il di dalla publicaziun ha era il concept dil bus stuiu esser sin meisa. Luvrau ora vegn quei denton pér cu tut las lubientschas per il resort ein dadas e las lavurs da construcziun ein lantschadas.

Projects fotovoltaic

La gronda sfida tier il project dall'Axpò en la Val Nalps ei ch'il parc da fotovoltaic stuess gia furnir energia entochen igl onn 2025. L'ordinaziun dalla lescha, entras il cantun Grischun, ei denton aunc buca luvrada ora. Aschia ch'ei ha cheu aunc entginas enzennas da damonda.

Il project da fotovoltaic a Scharinas havein nus mess sin via ord motivs strategics. Forsa lubescha il cantun mo in tal project per vischnaunca. Allora essan nus ella situaziun da saver decider per il pli favoreivel e perschudent project. In grond plus dil project enta Scharinas ei che las lingias dalla reit da forza elettrica ein gia avon maun ed igl ei sulettamein da ligiar il cundrez da fotovoltaic vid la reit. A Nalps manca quei ed ins stuess saver trer lingias atras ils rors d'aua 2023, cun quei che quels tumbins vegnan svidai lu en connex cun lavurs da manteniment. Igl ei denton buca clar, sche tut las damondas aviartas ein sclaridas entochen lu.

Buca d'emblidar tier quels projects ei il maletg digl ambient. Quei argument peisa naturalmein fetg e pre-tenda discussiun.

Bogn Sedrun

Il cantun ha concediu en connex cul project dil Bogn Sedrun ina contribuziun da frs. 800'000.00 a fonds perdu. La lavur che nus havein stuiu far per survegnir quels daners ei stada enorma. Nus havein stuiu demussar cun concepts e divers scrivers ch'il Bogn Sedrun ei da relevanta impurtonza regiunala. Quella valetaziun ha la giunta dalla Regiun Surselva lu era susteniu e fatg da valer enviers il cantun.

Coworking Space

Sco tuts ein vegni informai entras in feagl sgulont ein ils biros pinai. Ussa drova ei agid da mintgin da nus per activar quels biros e per carmalar persunas che fan diever da quei plaz. Davos il project stat l'uniun Coworking Space Tujetsch ed ei fuss donn, sche quei gartegiass buc,

Nicole Giossi, geraua:

L'alp da nuorsas vegn libra sin l'auter onn, ei ha negins indigens che han interess. Nus havein publicau quei egl internet ed ella Tuatschina e sperein da puspei saver schar vi l'alp la proxima stad.

La tegia Culmatsch havein nus saviu schar a tscheins per ils proxims diesch onns a Fränzi ed Aldo Berther.

5. Tractanda Varia

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

La vischnaunca Tujetsch ha publicau ella Tuatschina dils 4 da november 2022 la damonda da realisar a Rueras in container per vendita directa. In pèr da mias damondas ha president Martin gia rispundiu en sia orientaziun. La parcella pertuccada ha la vischnaunca atgnamein cumprau per in auter intent. Tgei schabegia, sche zatgi ha interess da prender a tscheins quella parcella el decuors da quest unviern per realisar ina casa? Cunquei ch'igl ei ina purschida d'emprova vess jeu mess a disposiziun in plaz ch'ei gia avon maun, p.ex. sil plaz dall'anteriura scola, nua ch'ins ha era realisau ils molocs. Quei vess effectuvau negins cuosts. Tgei cundiziuns porscha la vischnaunca al Spar e tgei cuosts porta la vischnaunca per quella purschida?

Martin Cavegn, president communal:

Nus havessen il pli bugen giu la stizun el vitg da Rueras, mo la cundiziun da Spar ei stau da metter quei container sper via principala. Nus mettin leu il material ed ulivein il plaz, tut tschei sto Euro Spar far sez. Ei setracta cheu propi d'in provisorium e nus mirein co quei sesvilupescha. Igl intent dalla parcella resta.

Guido Friberg, cusseglier da vischnaunca:

Jeu sai da principi sustener quella caussa, hai denton miserias cun las pretensiuns fatgas enviers la vischnaunca, cunquei ch'ei setracta gie mo d'ina purschida d'emprova per in onn. Ei fuss stau pusseivel da porscher in plaz senza cuosts per la vischnaunca.

Actuara:

Corina Flury

Presidenta:

Sabrina Flepp

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
26-2020/2023

Affittaziun dallas parcelas ella zona da mistregn

Messadi

dalla suprapostanza communal al cussegl da vischnaunca

Preziada presidenta
Preziada cussegliera
Stimai cussegliers

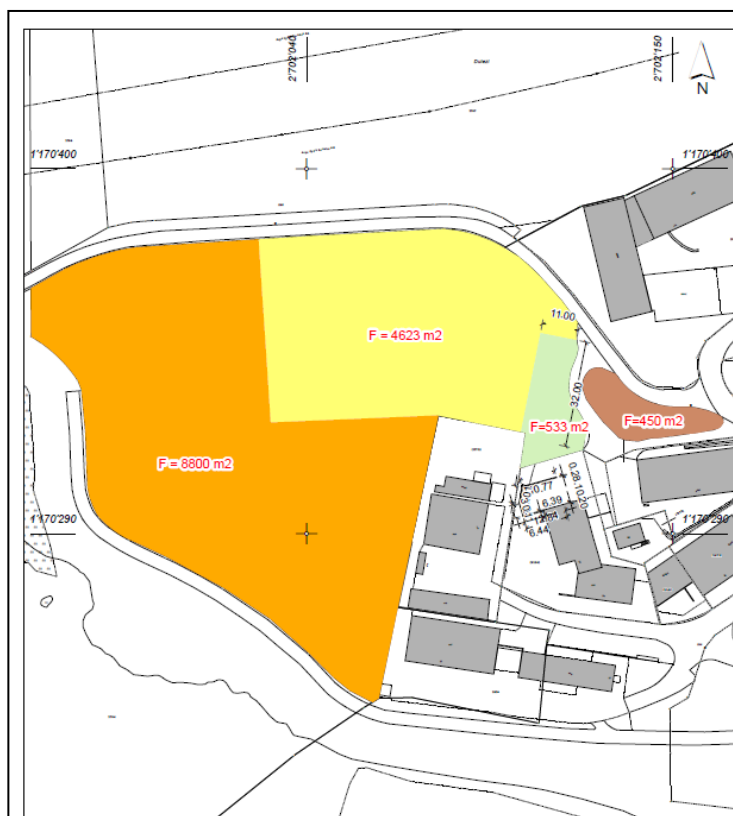
1. Situaziun da partenza

A caschun dalla seduta dils 15 da settember 2021 ha il cussegl da vischnaunca decidiu da cumprar las parcellas nr. 3057 (12'386 m²) e nr. 1916 (38 m²). Las parcellas duein vegnir messas a disposiziun ella zona da mistregn ad interpresas da construcziun ed ad ulteriurs interessents.

Las parcellas ein situadas en ina zona da deposits. En ina tala zona eisi tenor la lescha da baghegiar lubiu da deponer a moda ordinada, transitoria ni permanenta materialias e beins. Igl ei buca lubiu da deponer substanzas prigusas per igl ambient, da deponer rumien e rumien da plazzals reciclabel. Stabiliments e mesiras sco tetgs da protecziun ni seivs ein lubi, sch'els surveschan directamein a proteger las materialias ed ils beins. Ella zona da deposits eisi medemamein lubiu da plazzar vehichels a motor. Buca lubi ein vinavon stabiliments cun implonts da producziun ni plazz da lavur.

2. Proxims pass

Las parcellas ein stadas screttas ora ella Tuatschina. Tgi che ha giu interess d'affittar ina part dalle parcellas, ha saviu inoltrar ina damonda alla suprastanza communal. Silsuenter han diversas sedutas giu liug culs responsabels dalle interpresas da baghegiar. La vischnaunca ei secunvegna cun els per-tuccont la partiziun dalla parcella. La surfatscha vegn repartida sin las interpresas tenor il plan cheusut.

Interpresa	Surfatscha	Color
Strabag SA, Disentis/Mustér	8'800 m ²	oransch
Loretz SA, Sedrun	4'623 m ²	mellen
Transports Monn SA, Sedrun	533 m ²	verd
Vischnaunca Tujetsch (reserva da plaz)	450 m ²	brin

3. Cundiziuns d'affittaziun

Temps d'affittaziun

Ils contracts vegnan stipulai per in spazi da diesch onns (*naven digl 1. da schaner 2023 entochen ils 31 da december 2032*).

Tscheins d'affittaziun

Il tscheins d'affittaziun munta per las interpresas Loretz SA e Strabag SA a frs. 3.00 il meter quadrat. Ultra da quei han quellas interpresas aunc da construir ina seiv entuorn las parcellas. Quella lavur vala sco ina ulteriura cumpart dil tscheins d'affittaziun.

Il tscheins d'affittaziun per l'interpresa Transports Monn munta a frs. 3.50 il meter quadrat. Il tscheins ei intec pli aults, damai ch'els han da far neginas lavurs da preparaziun ella zona.

Obligaziuns digl affittader

Igl affittader ei obligaus da mantener las sendas, las seivs e l'ulteriura infrastruttura. Baghetgs fermes ein buca lubi, midadas vid il terren era buc. Igl affittader ei era obligaus dad evitar puorlas. Ultra da quei eisi scumandau da plazzar rumien en la zona da mistregn. La rumida da neiv schai medemamein en la responsablada dallas interpresas. Sper quellas obligaziuns dat ei aunc ulteriuras, las qualas ein stipuladas el contract (*mira aschunta*).

4. Conclusiuns

Tenor la constituziun communal (*art. 31 alinea d*) schai la cumpetenza da decider davart quels contracts tier il cussegl da vischnaunca (summa totala dil tscheins d'affittaziun sur il spazi da 10 onns: frs. 421'345.-).

Ei setracta dad impurtonts contracts ord vesta dallas interpresas, las qualas ein avisadas urgentamein sin plaz per deponer material e vehichels. Aschia san quellas interpresas garantir in bien menaschi. Da l'autra vart sa la vischnaunca cuvierer a liunga vesta ils cuosts da cumpra da questas parcellas cun las entradas d'affittaziun. Tut en tut pia ina buna fatschenta per omisduas partidas.

5. Propostas

Sebasond sin las surmenziunadas ponderaziuns propona la suprastonza communal al cussegl da vischnaunca:

- a) d'approbar il contract d'affittaziun cun la Strabag SA per in spazi da diesch onns (*tscheins annual: frs. 26'400.-*).
- b) d'approbar il contract d'affittaziun cun la Loretz SA per in spazi da diesch onns (*tscheins annual: frs. 13'869.-*).
- c) d'approbar il contract d'affittaziun cun l'interpresa Monn Transports SA per in spazi da diesch onns (*tscheins annual: frs. 1'865.50.-*).

La fatschenta vegn aunc suttamessa al referendum facultativ.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg

Aschuntas:

- Contracts d'affittaziun cun las interpresas

Vischnaunca
Tujetsch

Cussegl da vischnaunca
26-2020/2023

Passapei a Tschamut *credit d'impegn*

Messadi

dalla suprastronza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziada presidenta
Preziada cussegliera
Stimai cussegliers

1. Introducziun

La suprastanza communal suttametta danovamein il project dil passapei a Tschamut cun quei ch'igl ei buca reussiu ad ella il fevver vargau da perschader il cussegl da vischnaunca sur dalla necessitad da realisar igl ulteriur tschancun dil passapei atras il vitg da Tschamut. La situaziun generala per ils pedunzs atras il vitg da Tschamut ei fetg malsegira. La situaziun dil traffic – en special la sesiun da stad – ei nunsurveseivla e fetg malsegira per pign e grond. Era la polizia cantunala ed igl Uffeci da construcziun bassa han analisau la situaziun da segirtad da rudien ed ein dil meini che tala sto vegnir migliurada. Il cantun Grischun vul ord quei motiv adattar il decuors dalla via per aschia reducir il tempo dil traffic. Ils responsabels ein prompts da realisar quei project ils proxims onns. Quei denton sut la cundiziun, che la vischnaunca surprendi la bitgetta tier quei project. Autruisa vegn quei project spustaus per biars onns. Quei vul la suprastanza communal evitar. Cun quellas lavurs vegn gest era la via construida da niev. Sco adina ei il passapei in'obligaziun dalla vischnaunca. Vinavon basegna ei ina sanaziun dallas lingias d'aua e dalla canalisaziun quei che fuss gia daditg stau da far tenor las ordinaziuns dil cantun Grischun pertuccont la separaziun dallas auas tschuffas ed auas da meteo (GEP). Sco davos eis ei el medem mument pusseivel da remplazzar las liginas d'electricitad cun lingias pli fermas per aschia era possibilizar da cargar ils e-autos. Il cussegl da vischnaunca ha denter auter renviu questa fatschenta, damai ch'ils cuosts seigien memia aults e mess a pez alla suprastanza communal d'anflar ina sligaziun pli favoreivla. Cun la proposta che suonda ha la suprastanza communal reduciu ils cuosts per frs. 112'500.00 ed aschia ademplier la pretensiun dil cussegl da vischnaunca. La suprastanza communal ei dil meini che la vischnaunca da Tujetsch duei nezegiar questa caschun en collaboraziun cul cantun Grischun e terminar il project lantschau avon plirs onns cun migliurar considerablamein la situaziun da segirtad dils pedunzs, autists e velocipedists.

2. Situaziun da partenza

La via cantunala a Tschamut secatta actualmein en in stan, nua che la segirtad dils pedunzs ed ils autists ei buca garantida. Quei ei sedau ord las controllas dil traffic che la polizia cantunala ha menau atras ils davos treis onns. Pil mument exista sin il tschancun naven dalla fermada dil bus atras il vitg enviers la senda da viagiare sut la caplutta negin passapei. Per contonscher la senda che meina egl ost a Martins-Selva enviers il Plaun da Pors ston ins per part passar en via.

Il project ei gia vegnius presentaus inagada ils 2 da fevver 2022 a caschun dalla seduta dil cussegl da vischnaunca. Il credit d'impegn ei suenter liungas discussiuns buca vegnius concedius. Quei per gronda part ord motivs finanzials. In dils votums ei staus, sch'ei fussi buca pusseivel da far ina varianta pli semplia.

Sinaquei ha la suprastanza communal aunc inagada surluvrau il project e presenta ussa ina versiun simplificada. Previu eisi da realisar in passapei senza cuvrida sco era cun ina rasada da fundament reducida. Sulettamein sin il tschancun dallas entradas eisi previu da realisar il passapei cun ina cuvrida. Quella pretensiun ei prescettata digl Uffeci da construcziun bassa.

3. Descripziun dil project

Igl Uffeci cantunal da construcziun bassa ha contactau la vischnaunca da Tujetsch per s'informar sch'igl interess ei avon maun da migliurar la situaziun actuala ord vesta dalla segirtad. La via vegness sanada entras il cantun e la vischnaunca fuss responsabla per la realisaziun dil passapei. Quel ei previus naven dalla fermada dil bus entochen la sbuccada dalla senda existenta sut la caplutta. Vinavon eisi planisau d'optimar la diminuziun dil traffic. Il project vegn sulettamein realisau sche la vischnaunca cumpara sco patrun da construcziun. En cass cuntrari vegn il project lantschau entras il cantun, quei che munta denton ch'ei cuozza plirs onns entochen ch'il project vegn realisau - ni forsa insumma buc. La fermada dil

bus ei vegnida construïda da siu temps, damai che la senda meina giu dalla staziun dalla Viafier Matterhorn Gotthard e garantescha aschia in ideal access. Ultra da quei ei la staziun da fermada vegnida realisada en quei liug muort la segirtad sco era cun l'intenziun da realisar in passapei atras Tschamut. Il passapei colligiass era la senda da viandar enviers Selva. El rom dalla sanaziun obtegn la via ina correctura dall'axa ed il traffic vegn consequentamein dirigiù pli plaun. Quei augmenta la segirtad. En connex cun il project da sanaziun dalla via eisi medemamein previu da sparter las auas piarsas e l'aua da fecalias, quei tenor las ordinaziuns dil cantun Grischun. La corporaziun Aua Cristalla vegn a remplazzar sin igl entir tschancun il conduct principal ch'ei vegnius els onns. Igl ei vinavon quintau da far certas adattaziuns vid l'illuminaziun publica. Ils parcadis sper la hetta da miardas sa la vischnaunca ord motivs da survesta, muort la segirtad e sin fundament dallas normas dil traffic public buca construir.

4. Passapei a Tschamut

Cheusut ei la situaziun actuala a Tschamut illustrada cun entginas fotografias. Sin las proximas paginas ei il niev passapei previu veseivels ed ina ulteriura grafica cuntenida che muossa sco tal colligia las sendas da viandar. All'entrada dil vitg dalla vart sut naven dalla sbuccada dalla senda existenta da viagiàr vegn construïu entochen all'extrada dil vitg da Tschamut sin in tschancun da rodund 180m in passapei cun ina ladezia da 1.80 meters. Sil tschancun dil hotel Rheinquelle eisi previu da stuschar la via per 1.0m engiuvians per aschia migliurar la diminuziun dil traffic. Cun quellas optimaziuns eisi pusseivel d'augmentar la segirtad sin quei tschancun.

Situaziun actuala

Il niev passapei vegn colligiàus cun il passapei existent tier la fermada dil bus.

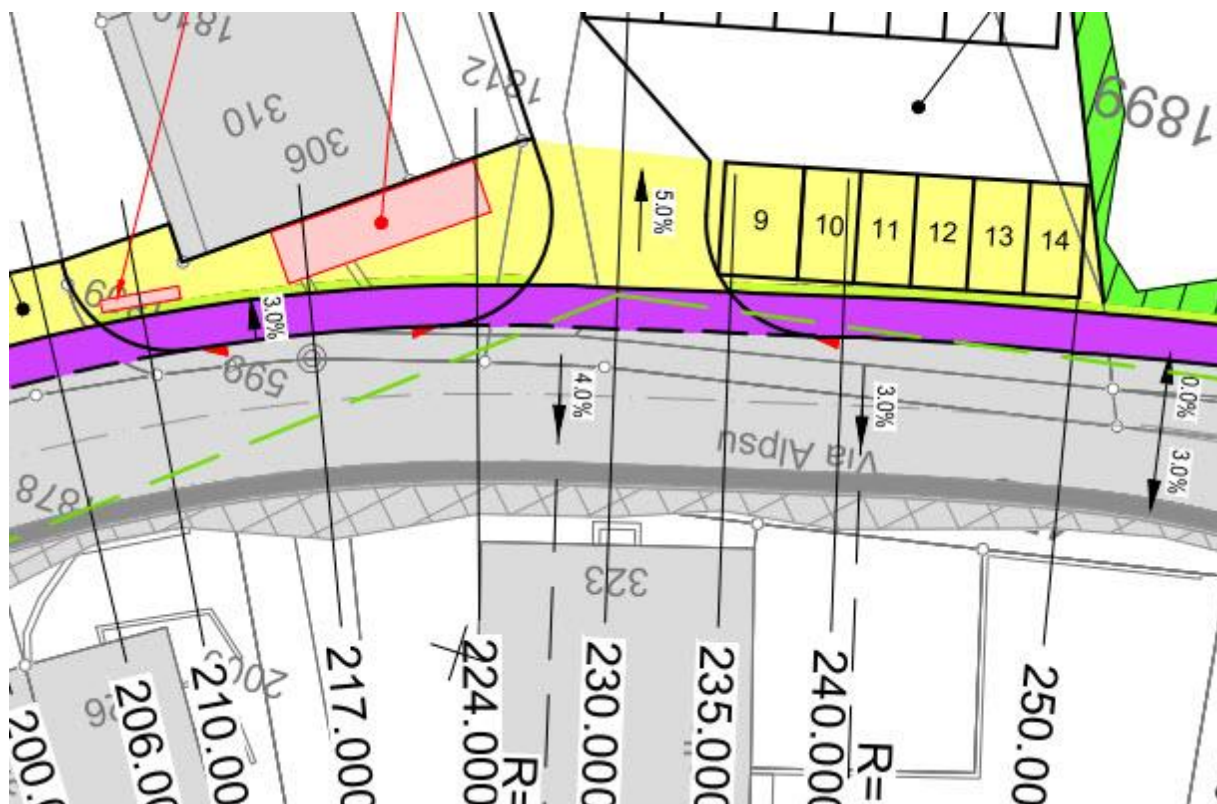
Sil tschancun dil hotel Rheinquelle eisi previu da stuschar la via per 1.0m engiuvians per aschia migliurar la diminuziun dil traffic.

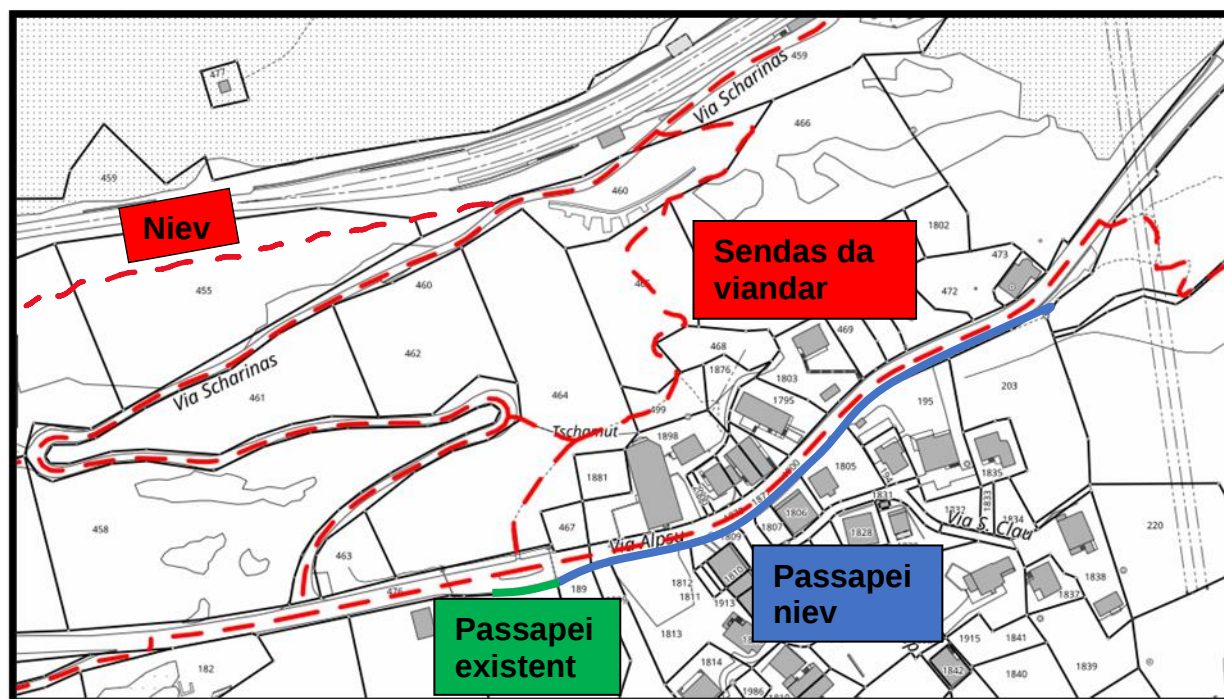
Tenor il stan actual manca il passapei sin il tschancun naven dalla fermada dil bus atras il vitg enviers la senda da viagiàr sut la caplutta.

Diminuziun dil traffic

Sil tschancun dil hotel Rheinquelle eisi previu da stuschar la via per 1.0m engiuvians per aschia migliurar la diminuziun dil traffic. Cun quellas optimaziuns eisi pusseivel d'augmentar la segirtad sin quei tschancun.

Sendas da viandar

Il passapei colligia las sendas da viandar.

Cuosts

Il cuosts totals pil project ein calculai cun frs. 460'500.-. Il cuosts pil niev conduct da l'aua ella summa da frs. 120'000.- surpren la corporaziun Aua Cristalla, aschia ch'ei resta cuosts da frs. 340'500.- per la vischnaunca Tujetsch.

Posiziuns	cuosts en frs. project acutal	cuosts en frs. messadi fevrer 2022
Construcziun dil passapei, 180m	295'000.00	385'500.00
Adattaziuns vid la hetta da miardas	-	10'000.00
Illuminaziun publica (<i>adattaziuns dallas cazzolas ed installaziun d'ina nova cazzola</i>)	11'000.00	11'000.00
Adattaziuns vid ils parcadis existents	-	12'000.00
Dismessa dallas auas piarsas (GEP)	34'500.00	34'500.00
Niev conduct d'aua (Aua Cristalla)	(120'000.00)	(120'000.00)
Cuosts totals	340'500.00	453'000.00

Eifer il medem project vegn la sanaziun dalla via cantunala menada atras entras igl Uffeci da construcziun bassa. Il cuosts per quella part dil project surpren il cantun.

5. Proposta

Sebasond sin las surmenziunadas ponderaziuns propona la suprastanza communal al cussegl da vischnaunca:

da conceder in credit d'impegn ella summa da frs. 340'500.- per la realisaziun d'in passapei a Tschamut sco era per la dismessa dallas auas piarsas e l'illuminaziun publica.

La fatschenta ei suttamessa al referendum facultativ (art. 17 lit. b).

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Martin Cavegn

Menader center communal
Simon Collenberg